

Remissvar på Skötselplan för kulturresevatet Gunnebo i Mölndals kommun

Mölndals Naturskyddsförening anser att föreliggande förslag till skötselplan över Gunneboområdet till största delen är väl genomtänkt. Vi vill dock framhålla några viktiga aspekter som enligt vår uppfattning saknas i planen.

Generella synpunkter

Landskapsekologiskt sammanhang

Hur skötseln av Gunneboområdet bör bedrivas bör sättas in i ett landskapsekologiskt sammanhang. Det omgivande landskapet har förändrats mycket drastiskt sedan 1700-talet. I Mölndals kommun har marken generellt nyttjats mycket hårt. Vedtäkt och betestryck har lett till att stora arealer under lång tid var trädlösa. Trädkontinuitet finner man därför inte på många ställen i kommunen.

Det faktum att John Hall d.ä. valde Gunnebo som sitt sommarresidens p.g.a. att här allttjämt fanns skog under 1700-talet stämmer därför till eftertanke. Gunnebo har alltsedan denna tid undgått alltför hårdhänt nyttjande. Här har åtminstone några träd tillåtits växa, åldras och dö ifred. Man kan därför förvänta att flera växt- och djurarter som i det omgivande landskapet berövats sina livsmiljöer här funnit refugier. Många av dessa arter har numera en tämligen isolerad förekomst i området. De kan inte spridas till andra lokaler eftersom lämpliga habitat inte längre finns inom räckhåll. Vi har tyvärr en mycket stor utdöendeskuld. Med detta begrepp menas att många rödlistade arter fortfarande lyckas hålla sig kvar i ett fåtal rester av sina ursprungshabitat trots att de är dömda att på sikt dö ut om inget görs för att återskapa lämpliga livsmiljöer. Så innan det omgivande landskapet hunnit restaureras, något som kommer att ta hundratals år i anspråk, måste därför den största försiktighet beträffande åtgärder i Gunnebo anbefallas. Ett återställande av området till hur det såg ut för trehundra år sedan bör rimligen endast aktualiseras i de fall detta inte bringas i konflikt med förekommande naturvärden.

En åtgärd som gynnar vissa arter kan samtidigt missgynna andra. Inför varje åtgärd bör man således identifiera målarter. Att gallra ut en del träd gynnar solälskande arter men missgynnar skuggfördragande. Det är bra att man i planen poängterar att man innan röjnings- och gallringåtgärder vidtas försäkras sig om att man kommer att ha resurser för fortlöpande skötselåtgärder. I annat fall gynnas varken solälskande eller skuggfördragande arter.

Särskild hänsyn till paraplyarter

Den rödlistade mindre hackspetten häckar i Gunnebo (parning bl.a. observerad i de höga ekarna på Apollos kulle). Arten lever av vedlevande insekter och är helt beroende av döda och döende lövträd. Den viktigaste biotopen är äldre lövskog (>75 år). Förekomst av den mindre hackspetten bestäms av hur mycket lövskog av lämpligt slag det finns på landskapsnivå. Undersökningar har visat att andelen 200 ha stora provytor i vilken arten hävdade revir var 24 % då mindre än 9% av ytan var lövskogstäckt. Andelen steg snabbt till 62 % med en lövskogstäckning i intervallet 9-19 % och ytterligare till 80 % då lövskogstäckningen översteg 19 %. Det visade sig även vara fördelaktigt om mycket av lövskogstäckningen utgjordes av ädellöv eller strandskog.

För att kunna täcka sitt födobebehov under den kalla årstiden utan att tulla på resurserna inför den kommande häckningssäsongen har fågeln påfallande stora vinterrevir (750 ha). Under sommaren krymper reviret ner till 4 ha. Då gäller det att det finns tillräckligt med självgallrande lövskog inom en begränsad radie från bohålet för att inte födoleveranserna till ungarna ska bli för glesa p.g.a för långa transportsträckor. Skogens kvalitet och inte endast arealen i sig är således avgörande för artens fortlevnad. Idag uppfyller uppenbarligen Gunnebo artens krav, men vad händer om t.ex.

strandskogarna längs Stensjöns stränder glesas ut?

I detta sammanhang vill vi särskilt påpeka det orimliga i att avverka träd i ett område och sedan tro att man kan kompensera detta genom att "spara" andra områden av samma typ. Det här är ett vanligt men inte desto mindre irriterande tankefel som tyvärr genomsyrar delar av skötselplanen. Det förhåller sig ju givetvis så att om delar av mindre hackspettens habitat förstörs minskar den totala tillgången på födosöksområden varvid risk föreligger att man hamnar under en kritisk tröskel där arten inte längre klarar sin reproduktion. För att kompensera för förlust av habitat måste först och främst nya tillskapas – och detta tar tid! Nya, närbelägna samt tillräckligt stora områden som kan lämnas för fri utveckling med åtföljande självgallring måste utses och först när de utvecklats tillräckliga kvaliteter kan man börja gallra ur de gamla habitaterna.

Föreningen efterlyser en översikt över förekomst och fördelning av lämpliga habitat för mindre hackspett i Gunnebo och dess närhet samt deras skyddstatus. Huruvida vi har råd att offra något habitat inom Gunnebo avgörs av situationen i det omgivande landskapet.

Att slå vakt om mindre hackspettens livsmiljöer innebär inte att man enbart riktar in sig på en enda art. Fågeln kan betraktas som en "paraplyart" eftersom dess krav på livsmiljö delas av en lång rad andra arter. Om man lyckas vidmakthålla en reproducerande population av mindre hackspett har man därmed täckt in en mängd andra arter "på köpet".

Ekotoner

Brynmiljöerna är oerhört viktiga för den biologiska mångfalden, det är således av stor vikt att bevara och främja utvecklingen av dessa för att inte ta ett stort steg bakåt i naturvårdshänseende. I dessa brynmiljöer finns flera bärande träd, buskar och örter som fungerar som viktiga pollen- och nektarkällor för en stor mängd insekter. Som exempel kan nämnas att 73 arter av fjärilar är beroende av slån, 30 arter av rosor, och 53 av hagtorn (Bengt Ehnström muntl.)

Inne i brynen finns också många döda träd i olika nedbrytningsstadier. Den döda veden tjänar som övervintrings- och föryngringssubstrat för många skalbaggar. 201 arter är beroende av döda sälgar, 308 av döda alar, 345 av döda björkar samt inte mindre än 521 av döda ekar (Bengt Ehnström muntl.). Många av dessa arter fungerar som pollinerare av ängsblommor. Om man önskar befrämja sommarängens blomsterprakt är det således ändamålsenligt att värna brynmiljöerna.

Stengärdesgårdar

De stengärdesgårdar som genomkorsar kulturlandskapet, speciellt om det finns ädellövträd i anslutning till gärdesgården, har en mycket stor betydelse för mollusker och ska därför inte röjas utan att expertis konsulteras i varje enskilt fall där sådana åtgärder kan bli aktuella

Detaljsynpunkter på några skötselområden

Skötselområde 2f, g, i

Dessa områden har under lång tid utgjort vintervisten för åtminstone en del av de salamandrar som under våren leker i dammen (Torkel Hagström muntl.). Från metamorfos till lek tar ca 5 år, under hela denna tid är salamandrarne landlevande vilket innebär att stor hänsyn måste tas till den biotop de utnyttjar under denna tid. Som vuxna tillbringar djuren 90 % av året på land. Murkna lågor och stubbar, löv- och rishögar utgör lämpliga substrat såväl för födosök som övervintring. Det är viktigt att ta hänsyn till dessa djurs krav vid områdets skötsel.

Skötselområde 3 – maden vid Stensjön

Strandskogen utgör en värdefull häckningsbiotop för stjärtmes, en art som av allt att döma minskat under de senaste trettio åren p.g.a. minskat lövinslag i våra skogar. Arten förekommer bara där lövinslaget på landskapsnivå är minst 15 %. Denna lilla fågel, av fältornitologins nestor Erik Rosenberg utnämnd till landets charmigaste fågel, är ett trevligt inslag i Gunneboskogen.

Omförande av den unga sumpskogen till strandäng kommer att innebära att stjärtmesen här tappar habitat. En strandäng kommer visserligen att utgöra habitat för andra missgynnade arter, men den angivna motiveringen att fåglar knutna till betade strandängar ska börja häcka i området är diskutabel. Områdets begränsade areal innebär att det knappast är troligt att fåglar som t.ex. gulärla eller tofsvipa slår sig ner här. Strandängsarter är obenägna att lägga sina bon i närheten av omgivande träd och buskage eftersom dessa kan tjäna som utsiktsplatser för predatorer.

En igenläggning av diket skulle däremot otvetydigt vara naturvårdsmässigt mycket värdefull. En uppbromsning av vattenavrinningen och möjlighet att låta vattennivån fluktuera mer än vad den gör idag skulle bana väg för en rad intressanta ekologiska processer. Vintertid skulle trycket från isen då och då skada och döda strandnära träd. Växlande vattenstånd skulle också döda en hel del träd. Området är lättåtkomligt och det skulle lämpa sig väl för t.ex. skolundervisning beträffande vattnets betydelse som ekologisk störningsfaktor. Ett gyllene tillfälle att öka förståelsen för ekologi som inte bör försittas! Dock måste man i detta fall lämna kvar de flesta träden. Om en del av området ändå framgent omförs till strandäng kommer det växlande vattenståndet även att öka naturvärdet på denna.

Skötselområde 5b

Frågan är här hur många träd i strandkanten som bör lämnas. Här jagar fladdermöss av olika arter. Vissa arter är obenägna att komma för långt ifrån trädkronornas skydd. Om det blir alltför glest mellan träden kan detta innebära försämrade betingelser för vissa fladdermöss.

Skötselområde 13

Bör verkligen nuvarande ridstig iordningsställas till parkväg? Vore det inte bättre att täta luckan i gärdesgården genom vilken nuvarande ridstig löper? Anläggandet av ett tätt stignät och överdriven städning har förstört många habitat för kräldjursfaunan (Göran Nilson muntl.). Rödlistade arter som hasselsnok och vanlig snok var tidigare vanliga i området. Det är angeläget att återskapa lämpliga habitat för dessa arter. Steniga bergsbranter utgör ofta viktiga habitat för reptiler. En översyn över lämpliga restaureringsområden med avseende på dessa djurs krav bör företas innan man fastställer hur områdets nät av ridstigar och parkvägar bör anläggas.

Skötselområde 22

Det finns skäl att anta att det i stora delar av detta område som angränsar till 2i finns salamandrar. Viktigt att inte avlägsna lämpliga substrat och att ombesörja att det fortlöpande finns god tillgång på sådana.

Göteborg, 2002-11-03

Anders Nilsson (AN) biolog och vice ordförande i MNF

Leif Lithander (LL), biolog och ordförande i MNF